ՈՐՈՇԱԾ ԷԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՏԵՂԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ՉԽՕՍԻԼ ԵՒ ՉԳՐԵԼ, ԲԱՅՑ...

Posted on November 7, 2020 by Keghart

Category: Opinions

Յ. Պալեան, Նուազի-լը-Կրան, 7 նոյեմբեր 2020

Արեւելահայերէն երբ կը լսեմ կամ կը կարդամ, մազոխականի պէս ինքզինքս կը չարչարեմ եւ կ’առանձնացնեմ այն բոլոր բառերը, որոնք խորթ են մեր հոգեկան ժառանգութիւն հայերէնին: Անոնց թիւը արդէն 1350-էն աւելի է: Այդքան բառով օտար լեզու մը կարելի է խօսիլ կամ լեզու մը ստեղծել:

Քանի որ հայերէն լսողներու, ընթերցողներու եւ գրողներու թիւը ամէն օր կը նուազի, մոմի պէս կը հալի, առանց անհանգստացնելու բազմագոյն վերնախաւը, *էսթէպլիշմընթը,* երբեմն պէտք է յիշեցնել պահանջելու պէս, որ յարգուի մեր ինքնութիւնը՝ մեր իսկ կողմէ, երբ թուղթ կը մրոտենք, երբ կը գտնուինք խօսափողի առջեւ, կամ կ’երջանկականանք ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի ալիքներուն վրայ:

Մանաւանդ կարծեցեալ գործնապաշատներու պարտուածի հոգեբանութեամբ, անձնատուութեան յուսահատութեամբ, պէտք չէ ըսել, որ այս հարցը հիմա առաջնահերթութիւն չէ: Ազգի մը գոյատեւման առնչուող մեծ եւ պզտիկ հարցեր չկան, անոնք բոլորն ալ էական են, պաշտպանական պատնէշի հատուածներ են:

Հայերէն գրող, լսող եւ խօսող կը նուազին, պիտի նուազին: Փոխանակ արտաքին պատճառներ փնտռելու եւ անոնցմով արդարանալու եւ արդարացնելու համար վիճակը, փորձենք առանձնացնել մեր թերացումները, յանցանքները, ճշդենք յանցագործութեան եւ յանցագործներու հասցէները: Ինչո՞ւ չենք տեսներ եւ չենք ընդունիր, որ այս տեղատուութեան պատասխանատու է հայկական ընկերութեան վերնախաւը, Հայաստան եւ սփիւռք(ներ):

Եղա՞ծ են եւ կա՞ն աւելի դժուար պատճառներ, վերնախաւը օտարախօս դարձնելու, քան Թուրքիոյ հայութեան անցեալին եւ ներկայի դիմագրաւած դժուարութիւնները: Միշտ կը մտածեմ Պոլսոյ Պատրիարք Շնորհք Արք. Գալուստեանի մասին:

ՀԱՅ, ՈՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ, ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱՆՁԵՐՈՒ ՀԵՏ, ՆԱԵՒ ԵՐԿՐԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ, ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԷՐ ԵՒ ԹԱՐԳՄԱՆԵԼ ԿՈՒ ՏԱՐ, ԵՐԲ ԻՐ ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒՆ ԹՐՔԵՐԷՆ ԷՐ ԵՒ ԱՆՈՐ ԿԸ ՏԻՐԱՊԵՏԷՐ:

Այդքան ալ հին չէ այս պատմութիւնը: Պատրիարք Շնորհք Գալուստեան օրինակելի հայը վախճանեցաւ 1990-ին: Ժամանակակից մը:

Ի՞նչ պատահած է եւ կը պատահի շուրջ կէս դարէ ի վեր:

Անցեալին հայկական վարժարաններ հիմնած էին ընդհանրապէս համեստ մարդիկ, թաղի մարդիկ, հոգաբարձու եւ թաղական, նպարավաճառ եւ կառապան, որոնք յաճախ անգրաւէտ էին: Հարազատ լեզուն իրենց համար ազգը կապող շաղախ էր:

Անոնք ընտրանի չէին, *էլիտա* չէին, ոչ տնտեսապէս ոչ վկայականներով, վերնախաւ չէին, *էսթէպլիշմընթ* չէին: Վերջին յիսնամեակին, սփիւռք(ներ)ի մէջ երեւան եկան

հարուստներ, դրամական ընտրանի, եւ կրթութիւն ստացածներու, մասնագէտներու եւ համալսարանականներու, այսինքն՝ ուսումնականներու ընտրանի:

Այս նոր երկու ընտրանիներն ալ յառաջդիմութիւն, յաջողողութիւն եւ դիրքի նուաճում ձեռք բերելու ձգտում ունեցան թաղային եւ համայնքային շրջանակէ դուրս, որուն համար օտար լեզուները պայման էին: Այս պատճառով տեղի ունեցաւ սեփական լեզուի անտեսում, որ համարուեցաւ աղքատ ազգականի լեզու:

Այս նահանջը շեշտուեցաւ նաեւ քաղաքական քարոզչութեան առարկութեամբ, որ տեղական եւ օտար լեզուներով պէտք է ըլլար, ինչ որ ըստ էութեան մերժելի չէր, եթէ ուղղուած մնար օտարին միայն:

Գումարուեցաւ համայնքներու ընկերային, մշակութային եւ հոգեբանական քաղքենիացումը, օտարախօսութեան բարենիշ տրուեցաւ: Օտարախօսութիւնը, որ օտարին հետ հաղորդակցելու միջոց պիտի ըլլար, կամ ասպարէզի պարտադրանք, վերնախաւի (չ)առաքինութիւն դարձաւ եւ այսօր այդպէս ալ կը շարունակուի: Չէ՞ք լսած մարդիկ, որ լորձնաշուրթն կ’ըսեն այսինչին կամ այնինչին համար, որ այս կամ այն օտար լեզուն տեղացիէն լաւ կը խօսի: Այս բարդոյթը (complexe) այնքան տիրապետող դարձաւ, որ այլապէս շատ լաւ մարդ, շատ լաւ հայ, նաեւ կրթական պատասխանատու, հիացումով ըսէ, որ Ալիսը եւ Սոնան լաւ ֆրանսերէն կամ անգլերէն կը խօսին, քանի որ հայերէն չեն գիտեր:

Հայաստանը եւ Արցախը դարձած են ամենօրեայ ներկայութիւն մեր կեանքին մէջ: Ի հարկէ, անգլերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, արաբերէն կը խօսին հայեր, իրենց միջավայրը տեղեակ պահելու, կամ միջազգային կառոյցի մը հետ խօսելու համար: Բայց միջոցին անկեղծ եւ անսեթեւեթ հաշուեկշիռը չենք ըներ մեր կորսնցուցածին եւ շահածին:

Իրադարձութիւններու ճնշման տակ, սփիւռքն ալ այս կամ այն ձեւով ներկայ դարձած է Հայաստանի իրականութեան մէջ: Եւ սփիւռքահայ վերնախաւին առջեւ կը բացուին Հայաստանի թերթերուն սիւնակները, առաւելաբար հարցազրոյցի ձեւով, կամ անոր կը ներկայացնեն ձայնասփիւռի կամ հեռատեսիլի խօսափողը, եւ ականատես ու ականջալուր կ’ըլլանք իրաւասու համարուող բանգէտներու ընտրանիական իրաւունքով խօսուող թափթփած հայերէնին: Միշտ պէտք է յիշել Շաւարշ Միսաքեանի «հաց պանիրի հաերէն»ը, որուն վրայ հիմա կ’աւելնան կարգախօսային թարգմանածոյ կամ տառադարձուած քաղաքական-օրինական եզրեր:

Եթէ նոյնիսկ բեմերու աստղերու հայերէնի չտիրապետելը յանցանք չհամարենք, ընդունելով որ այդ պարտադրած են ժամանակը եւ մեր կացութիւնը, առնուազն կրնանք ակնկալել, եւ ինչո՞ւ ոչ, յանուն ազգին պահանջել, որ յարգեն հայերէնը, մեր ինքնութեան կռուանը, խօսելէ առաջ պատրաստեն իրենց խօսելիքը, հարցնեն, դիմեն բառարանի, յարգեն հոլովումի, խոնարհումի եւ խնդրառութիւններու տարրական օրէնքները,

առանց լեզուաբան ըլլալու:

Երբ այնքա՜ն խստապահանջ ենք օտար լեզուները ճիշդ խօսելու, ինչո՞ւ մեր արմատներու հաւատարմութեան համար խստապահանջ պիտի չըլլանք հայերէնի համար, երբ կը գրենք թերթի մէջ, կը խօսինք ձայնասփիւռէն եւ հեռատեսիլէն: Ինչ ալ ըլլան մեր տիտղոսները եւ հանգամանքները, ծառայութիւն չենք մատուցեր ո՛չ մեր ժողովուրդին ո՛չ մեր դատին, ընթանալով «հաց պանիրի» հայերէնի ճանապարհով, «հաց պանիրը» փոխարինելով տնտեսագիտական, քաղաքագիտական, օրէնսգիտական օտար կամ տառադարձուած բառերով:

Ձեւազեղծուած հայերէնով պաճուճուիլ հիւանդագին փառասիրութիւն է:

Քանի մը օր առաջ այս տագնապները ունեցող «հինսերնդական» մը գտած էր հայերէն գրուած լրատուութեան մէջ ԱՎՏՈԽՏՈՆ բառը եւ զայրացած: Արդարեւ, երբ ազնիւ հայերէն ԲՆԻԿ բառը, ինչպէս այդ կ’ըսուի ԱՐՑԱԽԻ ԲՆԻԿ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ համար, կը փոխարինուի ԱՎՏՈԽՏՈՆՈՎ, հայերէնի հարցը կը դառնայ իսկական ինքնապաշտպանութեան կռիւ, ընդդէմ *էսթէպլիշմընթ*ային վարակ հիւծախտի:

Եթէ չհասկցաք ԱՎՏՈԽՏՈՆը, փորձեցէ՛ք տառադարձել եւ կ’ունենաք AUTOCHTONE:

Ո՛չ ազգի իրաւունքը, ո՛չ անոր դատը, ո՛չ անոր լեզուն երեւելիութեան ծառայող հաւնոցի թառեր չեն, այսինքն «ես»երու պատեհապաշտութեան ծառայող միջոցներ չեն, պէտք չէ ըլլային, պէտք չէ ըլլան, Հայաստան եւ մանաւանդ՝ սփիւռք(ներ):

Շաւարշ Նարդունի շատ կը սիրէր ֆրանսական ասութիւնը եւ զայն կը կրկնէր, ըսելով՝ «ԿԱՏՈՒԻՆ ԿԱՏՈՒ ՊԷՏՔ Է ԸՍԵԼ, IL FAUT APPELER UN CHAT UN CHAT»: Այս նաեւ ազգային ազատագրութեան իսկական պայքար է:

*Խօսքը կը վերաբերի Պատրիարքի **<u>առօրեայ</u>** խօսակցական լեզուին: Շնորհք Պատրիարք շատ լաւ գրական արեւմտահայերէն կը գրէր եւ կը խօսէր: (Խմբագրութիւն)*

There are no comments yet.